

Summary

The article examines language's functions as a realization of speech's functions. An attempt to compare and distinguish functions which play nominative concept and nominative theme was done. The type of implementation the expressive function in constructions with nominative concept and nominative theme were detected. The conclusion was done. At last notified that the indications which peculiar to nominative concept and nominative theme are distinguished by special intonation and special sphere of language.

Keywords: nominative concept, nominative theme, metalinguistic, denominative, actual, representative, creative, expressive functions.

УДК 811.111'01:81'42

Ковбаско Ю. Г.,
кандидат філологічних наук,
Прикарпатський національний університет
імені В. Стефаника
(Івано-Франківськ)

ЕВОЛЮЦІЯ ДЕЙКТИЧНИХ ЦЕНТРІВ ЛОКАТИВНОСТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Однією з фундаментальних категорій людської свідомості є поняття простору, нарівні з часом, як універсальних форм буття матерії. Саме закріплення мовної одиниці у часі та просторі, перенесення її на шкалу дейктичних координат з темпоральною (часовою) віссю NOW / THEN, локативною (просторовою) віссю HERE / THERE та з центральною точкою "I", що формує дейктичну лексику навколо себе і є орієнтиром відліку часу, простору комунікативної ситуації [5, 110], дало початок існуванню класичної дейктичної тріади "I :: HERE :: NOW" [див.: 1, 116] та стало основою категорії дейксису загалом. Під дейксисом традиційно розуміється "використання мовних засобів вираження та інших знаків, що можуть бути проінтерпретовані тільки при посиланні на фізичні координати комунікативного акту – його учасників, місця та часу" [3, 208]. Відповідно, дейксис є одним з основних засобів референції в мовленні, оскільки пов'язує мовні одиниці та явища й об'єкти навколишньої реальності. Це відбувається шляхом використання лексичних та граматичних засобів, що передбачають локалізацію й ідентифікацію осіб, предметів, подій, процесів відносно просторого та часового контексту, який створюється актом висловлювання та комунікантами [5, 110].

Основні точки вісі дейктичних координат та центральна точка дейктичної системи вказують на нероздільність категорії дейксису та комуніканта і, відповідно, на необхідність проведення дослідження дейксису у межах дискурсивно-когнітивної та антропоцентричної парадигм, у безпосередньому зв'язку з людським фактором.

Необхідність дослідження категорії дейксису загалом та дейктичних маркерів зокрема як категорії та одиниць дискурсивно-когнітивної й антропоцентричної парадигм свідчить про **актуальність** дослідження.

Об'єкт дослідження становлять дейктичні центри локативності в англійській

мові **HERE** та **THERE**, що є провідними у сфері локативності (Аксельруд 1975; Виноградов 1990; Бондаренко 1998; Fillmore 1982; Lakoff 1974) та у категорії дейксису й системі мови, оскільки взаємозв'язок локативних і темпоральних центрів є основою як для адвербіальної транспозиції, так і для граматичної транспозиції мовних одиниць різних рівнів.

Предметом дослідження слугують діахронічні й синхронічні відношення дейктичних центрів локативності у системі мови та тексту / дискурсу.

Універсальність дейктичної тріади К. Бюлера проявляється не тільки у синхронному, але й діахронному зрізі, адже людина протягом усієї історії розвитку мови усвідомлювала себе та власну позицію у часі та просторі, що сприяло виникненню локативних і темпоральних дейктичних маркерів у давньоанглійському (далі д-а) періоді.

Результати досліджень, наведені у “Порівняльній граматиці германських мов”, вказують на існування таких структурно-морфологічних типів прислівників в індоєвропейських мовах та д-а мові зокрема [6, 82–83]:

1. прості чи первинні прислівники, що становили собою морфологічно неформлені придієслівні частки. До цієї групи належать прислівники місця, часу [6, 85–86; 4, 250]: *þa / þonne* → *then*, *nú* → *now*, *hér* → *here*, *þær* → *there*, *þider* → *thither*, *hider* → *hither* etc.;

2. прислівники, утворені за допомогою суфіксів [6, 87–95; 4, 250]: *wide* → *widely*, *dèope* → *deeply*, *bealdlice* → *boldly* etc.;

3. прислівники, що утворені від основи прикметника [6, 8–86];

4. прислівники, що виникли при поєднанні прийменника з відмінковими формами чи іншими прислівниками прикметника [6, 85].

Сучасні класичні дейктичні центри локативності та репрезентанти просторового типу дейксису – прислівники **HERE** та **THERE** [3, 118] – походять від д-а праформ **HÉR** та **ÞÆR**.

Дослідження ставить за **мету** відтворити процес еволюції дейктичних центрів локативності **HERE** та **THERE** в англійській мові для вирізнення типів структурних трансформацій, що характеризували їхній розвиток протягом VII–XXI століть.

З огляду на це **матеріалом** дослідження слугують пам'ятки д-а та середньоанглійської (далі с-а) мови VII–XV століть починаючи з поеми “Беовульф” кінця VII – поч. VIII ст. [7, 6; 10, 56], рукопис якої датований X ст. [8, 132; 9, 52] та закінчуючи творами новоанглійського періоду XVI–XXI ст., див.: *Bosworth-Toller's Anglo-Saxon Dictionary* [11], *Oxford English Dictionary 2nd Ed.* [12].

Дейктичний центр ближньої локативності HERE

Розвиток сучасної форми дейктичного центру ближньої локативності **HERE** пройшов 2 основні етапи, що охоплювали 7 проміжних форм: **HÉR**, **HIER**, **HYER**, **HEERE**, **HEIR**, **HEARE**, **HEER**.

Первинною формою, праформою, виступає прислівник **HÉR**, перші посилення зареєстровані у поемі “Беовульф” кінця VII – поч. VIII ст. [12]:

1) *Is his ea for annu heard HÉR cumen. Beowulf 425*

Водночас, перша згадка прислівника **HÉR** в д-а джерелах із встановленим авторством та роком написання датується 825 р.:

2) **HÉR** eardung ... icgeceashie. 825 Vesp. Psalter CXXXI 14

Надалі форма **HÉR** закріплюється у д-а мові та широко використовується до с-а періоду, протягом якого реєструються поодинокі використання форми **HÉR** поряд із новими с-а формами прислівників:

3) *Nabbas we HÉR but a fifh lafum.* Lindisf.950 Gosp. Matt. XIV17

4) *Thow wol thongyh eye þer-fore HÉR operinhelle.* 1393 Langl. P. VII 238

5) *An oper point is HÉR putt.* 1400 Apol. Loll. 52

Останнє використання форми **HÉR** датується 1400 р., коли остаточно завершується перший етап еволюції сучасного прислівника **HERE**.

За даними нашого дослідження фактологічного матеріалу другий етап розпочинається у другій половині XIVст., коли у мові остаточно закріплюється сучасна форма прислівника **HERE**, поряд з якої виникає альтернативна форма **HEERE** та 5 допоміжних форм: **HIER, HYER, HEIR, HEARE, HEER**.

Перше функціонування сучасного **HERE** зафіксовано на початку XII ст:

6) **HERE** he is and honen he nis. 1175 Lamb. Hom. 83

однак вона не набула поширення і знову з'явилася у мові на початку XIV ст.:

7) *Up and doune in þe felde þei souht in aboute <...> Tilleþe hedeþim self said, HERE, HERE, HERE.* 1330 R. Brunne Chron. 22

Водночас, відсутність єдиної прислівникової форми сприяла виникненню багатьох похідних форм від **HÉR** – **HIER, HYER**, які не змогли закріпитися у мові, через що ми характеризуємо їх саме як допоміжні форми:

8) *Holy chercheþet is HIER beneþe.* 1340 Avenb. 232

9) *Ase þewygte þetualþ inehotweter, þetkest HYER and þer.* 1340 Avenb. 66

Наприкінці XIV ст. починає розвиватися альтернативна форма **HEERE**:

10) **HEERE** wynne I no thingvp-on carriage. 1386 Chaucer Friar's T. 272 що набула поширення і функціонувала у мові до початку XVII століття:

11) **HEERE'S** to my Loue. 1592 Shakes. Rom. & Jul. V. III. 119

12) *I am doing alll can to get him a rich wife HEERE.* 1662 Chas. II in Julia Cartwright Henrietta of Orleans 121.

Форма **HEERE** характеризується нами як альтернативна, оскільки її функціонування у мові охоплює період близько 3 століть кінець XIV – друга половина XVII ст., а частотність є доволі високою [11; 12].

Поряд із основною формою **HERE** та альтернативною **HEERE** виникають допоміжні форми **HEIR, HEER, HEARE**, що не змогли закріпитися у мові:

13) *Thim odyr and thowrycht HEIR with me sall bide.* 1470 H. WallaceI. 305.

14) *Examples, which to set HEER would be super fluous.* 1644 Milton Ar.33.

15) *All HEARE are well.* 1670 Lady M. Bertiein 12th Rep. Hist. MSS.V. 22.

Таким чином, другий етап еволюції сучасного дейктичного центру ближньої локативності характеризується паралельним розвитком двох прислівникових форм **HEERE** (див. приклади 10–12) та **HERE** (див. приклади 6–7). Як відзначалося прислівник **HERE** вперше був зареєстрований у 1175, однак тоді він не набув

поширення і надалі з'явився у мові у 1330 році:

16) *William as a wod man was euer **HERE** and bere.* 1350 Will. Palerne 3821.

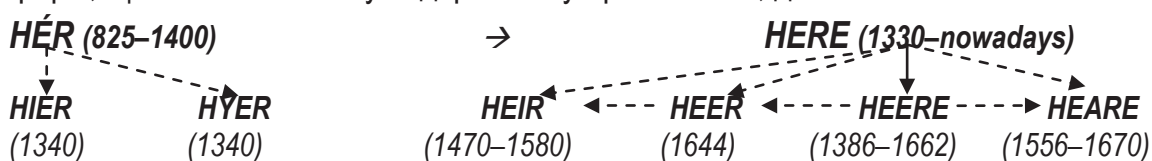
17) ***HERE** Zenophon saied never a woorde.* 1551 T. Wilson Logike 79 b.

18) *Ofrightful, thoughtl; **HERE'S** an avowal of the matter at once.* 1741 Richardson Pamelal. 136.

З кінця XIV – початку XV ст. **HERE** остаточно фіксується у мові, а у XVII столітті повністю витісняє альтернативну форму **HEERE**.

Після 1670 р. (див. приклад 15) в англійській мові починає використовуватися виключно форма **HERE**, що вказує на остаточне встановлення **HERE** як єдиного дейктичного центру ближньої локативності.

Отже, дейктичний центр ближньої локативності **HERE** пройшов 2 етапи розвитку та характеризувався використанням альтернативних і допоміжних форм, що зникли з мови у ході розвитку прислівника, див. Рис. 1:

Мал. 1. Еволюція дейктичного центру ближньої локативності **HERE**

Малюнок 1 вказує на те, що вперше використання дейктичного центру близької локативності **HERE** було зареєстровано у 825 р. у формі **HÉR**. Це поклало початок першому етапу еволюції сучасного прислівника **HERE** в англійській мові. Праформа **HÉR** проіснувала до 1400 р., коли наприкінці XIV ст. виникли допоміжні форми (на рисунку 1 позначені пунктиром) **HIER**, **HYER**, що не закріпилися у мові. Другий етап характеризувався появою сучасної форми прислівника **HERE** у 1330 р. (поодинокий випадок був відзначений у 1175 р., див. приклад 8) та його альтернативної форми (на рисунку 1 позначено суцільною лінією) **HEERE**, що існувала протягом 3 століть, до 1662 року, коли вона остаточно була витіснена сучасною формою **HERE**. Водночас поряд з ними функціонували їхні допоміжні форми **HEIR**, **HEER**, **HEARE**, які не знайшли свого місця у мові.

Дейктичний центр дальньої локативності THERE

Становлення прислівника **THERE** відбувалося протягом 3 етапів та охоплювало 25 лексичних форм, а саме: **ÞÆR**, **ÞER**, **ÞARA**, **ÞAR**, **ÞÆRE**, **ÞARE**, **ÞEOR**, **ÞIAR**, **ÞEAR**, **ÞOR**, **ÞERE**, **ÞORE**, **ÞAIRE**, **ÞEER**, **TERE**, **TARE**, **THARE**, **THORE**, **THER**, **THEER**, **THEIR**, **THAIR**, **THEAR**, **THEARE**, **THAR**.

Перший етап становлення сучасного прислівника **THERE** відзначається виникненням праформи **ÞÆR** вперше зареєстрованої у поемі “Беовульф”:

19) *Ga **ÞÆR** he wille.* Beowulf 1395.

Та у 800 році в офіційно датованих джерелах:

20) *On þærebyrig ... **ÞÆR** secyning of slægenlæg.* 800 O.E. Chron. an. 755.

Останній зареєстрований приклад **ÞÆR** датується початком XIII століття:

21) *Þonnebeoð **ÞÆR** swafelacon currentes.* 1050 Byrhtferth’s Handboc in Anglia VIII.

22) ***ÞÆR** þufindest seouen houndred.* 1205 Lay. 716.

У д-а мові окрім праформи **ƿÆR** існувало 6 допоміжних форм, а саме:

– **ƿARA**:

23) *Ac hit is ƿeah ƿARA*. 888 K. Ælfred Boeth.XXXIII §5.

24) *Gege-earwiað us ƿARA*. 1000 Ags. Gosp. Mark XIV. 15.

– **ƿÆRE**:

25) *Ða...ferde se king to Winceastre and w æs ealle Eastern tyde ƿÆRE*. 1131 O. E. Chron. an. 1123.

– **ƿARE**:

26) *For nu is euerihc man ifo ƿARE hesoldefrend be*.1200 Trin. Coll. 219.

27) *For ƿARE hees he sekeshymmoghte*. 1340 Hampole Prose Tr. 5.

– **ƿEOR**:

28) *ƿEOR beðnaddren and shaken*.1200 Moral Ode 273 (Lamb. MS.)

– **ƿIAR**:

29) *Ne sal ƿeih no man samie ƿIAR*.1200 Moral Ode 165 (Trin.Coll. MS.).

– **ƿEAR**:

30) *Brutus hefde ƿa men <...> idon into ƿan castle and ƿEAR heomquicheolde*. 1205 Lay. 607.

31) *Constantin <...> wunedesummehwile ƿEAR*. 1225 Leg.Kath. 8.

Альтернативними формами **ƿÆR** в д-а періоді стали прислівники **ƿER** та **ƿAR**, що виникли наприкінці IX (893 р.) – всередині X (950 р.) ст. і проіснували близько 5 століть до середини XV ст. (1428 р. та 1440 р.). Водночас, форми **ƿER** та **ƿAR**, що у д-а періоді були альтернативними для **ƿÆR**, у с-а мові презентували другий етап еволюції прислівника **THERE**, коли на початку XIII ст. і протягом наступних 2 століть стали основними формами цього періоду:

32) *Strion as ... iuhstriona inhe of num, ƿER nehru stneec mohðeges pilles*. 950 Lindisf. Gosp. Matt. vi. 20.

33) *Anvrnin dewater ƿat gutis ƿER, ich wene*. 1297 R. Glouc. 1796.

34) *Bis clerk denyedhym and sayd he come nott ƿER*. 1440 Alph. of Tales 122.

35) *Gyf ƿAR mananban findeþ unforbærmed*. 893 K. Ælfred Oros. I. i. §22.

36) *Loke ƿa þu ne beo ƿare ƿAR changlingbeoþ*. 1250 Owl and Night. 295.

37) *And ƿAR ƿan he was asked*. 1428 Surtees Misc. 8.

Дослідження фактологічного матеріалу показало, що на фоні розвитку форм **ƿER** та **ƿAR** у с-а періоді існував ряд допоміжних форм (часові рамки вказують на першу та останню згадку тієї чи іншої форми):

– **ƿOR**:

38) *He drogðider and wunede ƿOR*. 1250 Gen. and Ex. 1844.

39) *Ðe Sarsyn ƿat was ƿOR*.1380 Sir Ferumb. 544.

– **ƿERE**:

40) *Neshe ƿERE butenaneniht*.1275 Lay. 25651.

41) *Iwasnot ƿERE*. 1412 Lydg. Chron. Troyll. 4189.

– **ƿORE**:

42) *Go þu yunderandsit ƿORE*. 1300 Havelok 922.

43) *Seleucus than was the first kynge ƿORE*. 1470 Harding Chron. III.IV.

– **PAIRE:**

44) *Jacob PAIRE liuedseuerten year. 1300 Cursor M. 5420.*

– **TERE:**

45) *His bodi is birid TERE. 1300 Cursor M. 21104.*

– **THARE:**

46) *THARE dide him drigtin to resune. 1300 Cursor M. 21655.*

47) *THARE, ibi, ibidem, illic. 1483 Stewart Cron. Scot. (Rolls) I.*

– **THORE:**

48) *Ihesucrist ... seide he wolde vacche hem THORE. 1300 Harrow. Hell.*

– **THER:**

49) *In to hirowene dirk e Regioun Vnder the ground THER Pluto dwelleth Inne. 1386 Chaucer Frankl. T. 347.*

– **TARE:**

50) *Daisalbe broth by-fore þe cuuent and TARE amende hirfaute. 1400 Rule St. Benet 21.*

– **PEER:**

51) *Men weneþe doom shal be PEER. 1415 Cursor M. 22980 (Trin.)*

Отже, другий етап еволюції, що тривав протягом с-а періоду та характеризувався існуванням основних форм **PER** та **PAR** і 10 допоміжних форм, що не функціонували протягом довгого часу.

Третій етап розвитку відзначається виникнення та закріпленням у мові сучасної форми **THERE** та функціонуванням її 6 допоміжних форм:

52) *Kay callut on Gauangorne Asshes "Quo is THERE?". 1420 Avow. Arth. XXIII.*

53) *In places THERE thow wilt have the culture. 1440 Pallad. On Husb. I. 21.*

54) *Wyth a G set THERE C shuldstonð. 1440 Capgrave St. Kath. I. 506.*

55) *THERE where he passed by he enquired after guedon. 1500 Melusine XXXVI. 294.*

До початку XVI ст. в англійській мові зникли всі попередні форми прислівника **THERE**, а його сучасна форма остаточно закріпилася у мові. Характерним для 3 періоду є те, що не виникло жодної альтернативної форми прислівника, яка б була близькою до основної за тривалістю та частотою використання. Водночас існувало 6 допоміжних форм:

– **THEIR:**

56) *THEIR buxumn esholt her state. 1425 Cursor M. 10042 (Laud).*

57) *For THEIR'S no order in Equality. 1655 Stanley Hist. Philos. I. 53/2.*

– **THEER:**

58) *Clement THEER concluding if he may. 1440 Lydg. Bochas IX. XIII. 32b.*

– **THAIR:**

59) *And THAIRQUHYNE cumis this? 1456 Sir G. Haye Law Arms (S.T.S.) 77.*

60) *Williame Gordoun in Wingtoun, Johne Martine THAIR, Robert Johnnestoun THAIR. 1562 Reg. Privy Council Scot. I. 226.*

– **THEAR:**

61) *And ... THEAR, for succor thus doth call. 1563 B. Googe Cupido Eglogs,*

etc. (Arb.) 117.

– **THEARE**:

62) *Together stande they THEARE*. 1570 Pop. Kingd. II 13.

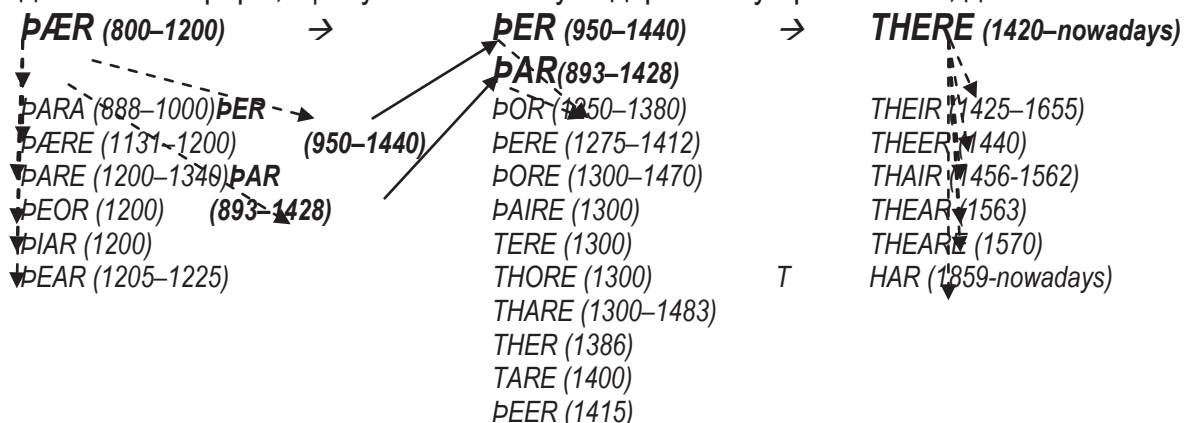
– **THAR**:

63) *A person wishing to imply that he is perfectly at home in any thing, says he is THAR...* 1859 Bartlett Dict. Amer. (ed. 2) 477.

64) **THAR'S** *a big store, with a lot of different departments*. 1980 "D. Shannon" Felony File i. 27.

Як свідчать вищенаведені приклади та дати жодна з форм прислівника **THERE** не проіснувала у мові більше, ніж 2 століття. Слід відзначити форму **THAR**, що у розмовній американській англійській збереглась і по сьогоднішній день, хоча і не набула поширення [12].

Отже, на нашу думку, еволюція прислівника **THERE** відбувалася у 3 етапи, що характеризувалися існуванням декількох альтернативних та багатьох допоміжних форм, що були витіснені у ході розвитку прислівника, див. Рис. 2:

Мал. 2. Еволюція дейктичного центру дальньоїлокативності **THERE**

Аналізуючи малюнок 2 відзначимо, що форми **PAER** функціонувала у мові протягом 800 р. – 1200 р. Разом із нею розвивалися дві альтернативні форми **PER** і **PAR** та 6 допоміжних форм. На початку XIII ст. розпочався другий етап еволюції прислівника **THERE**, коли альтернативні форми д-а періоду остаточно закріпилися у мові, стали основними у с-а й проіснували до середини XV ст. Поряд із ними функціонували 10 допоміжних форм. Всередині XV ст. розпочався третій етап, коли виник та зафіксувався у мові сучасний прислівник **THERE**. На цьому етапі існувало 6 допоміжних форм, одна з яких використовується і у XX–XXI століттях.

Отже, праформи сучасних дейктичних центрів ближньої та дальньої локативності – **HÉR** та **PAER** – зародилися в д-а період, що охарактеризувало перший етап еволюції. Праформа **HÉR** проіснувала до 1400 р. Другий етап характеризувався появою сучасної форми прислівника **HERE** у 1330 р. та його альтернативної форми **HEERE**, що існувала до 1662 р., коли вона остаточно була витіснена сучасною формою **HERE**. Водночас, праформа **PAER** проіснувала до 1200 р., коли її альтернативні форми **PER** і **PAR** закріпилися у мові, стали основними і розпочали другий етап еволюції. Третій етап датується 1420 р., коли сучасна форма **THERE** з'явилася та закріпилася у мові.

Проведене дослідження спрямоване на аналіз еволюції локативної складової дейктичної тріади **HERE :: THERE**. Перспективу подальших пошуків вбачаємо у дослідженні перетинів темпоральної та просторової осей, що дасть змогу описати транспозиційні можливості обох груп прислівників у текстах давньо-, середньо- та новоанглійського періодів.

Література

1. Бюлер К. Теория языка / К. Бюлер. – М. : Прогресс, 1993. – 501 с.
2. Кибрик А. А. Об анафоре, дейксисе, и их соотношении / А. А. Кибрик // Разработка и применение лингвистических процессоров. – Новосибирск, 1983. – С. 107–128.
3. Кибрик А. А. Местоимение как дейктическое средство / А. А. Кибрик // Человеческий фактор в языке : коммуникация, модальность дейксис. – М. : Наука, 1992. – С. 207–236.
4. Михайленко В. В. Дискурсивний аспект давньоанглійських прислівників / В. В. Михайленко // Буковинський журнал. – Чернівці, 2008. – С. 250–253.
5. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : [термінологічна енциклопедія] / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
6. Сравнительная грамматика германских языков : [в 5-ти т. / гл. ред. : М. М. Гухман, В. М. Жирмунский, Э. А. Макаев, В. Н. Ярцева]. – М. : Наука, 1966. – Т. 4 : морфология (продолжение). – 496 с.
7. Hogg R. M. The Cambridge History of the English Language : the Beginnings to 1066 / R. M. Hogg. – Cambridge : CUP, 2006. – Vol. 1. – 588 p.
8. Horobin S., Smith J. An Introduction to Middle English / S. Horobin, J. Smith. – Edinburgh : EUP, 2002. – 182 p.
9. Lehrer S. The History of the English Language / S. Lehrer. – Virginia : The Teaching Company, 1998. – P. 1. – 175 p.
10. Williams J. M. Origins of the English Language : a Social and Linguistic History / J. M. Williams. – N. Y. ; London, 1975. – 418 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. Bosworth-Toller's Anglo-Saxon Dictionary [Electronic resource]. – Mode of access : <http://beowulf.engl.uky.edu/~kiernan/BT/Bosworth-Toller.htm>.
2. Oxford English Dictionary / [J. A. Simpson ; E. S. C. Weiner]. – 2nd ed. – Oxford : OUP, 2009.

Анотація

У статті проводиться дослідження дейктичних маркерів локативності – координат класичної дейктичної тріади “I :: HERE :: NOW”. Увагу сфокусовано на ключових точках просторової осі HERE :: THERE, а саме на процесі їх еволюції з моменту виникнення та до XXI століття. Розглянуто динаміку і етапи розвитку прислівників, наведено альтернативні та допоміжні форми прислівників у давньоанглійській та середньоанглійській мовах. Розроблено структуру розвитку кожного дейктичного центру локативності.

Ключові слова: Дейксис, локативність, давньоанглійська мова, середньо англійська, HERE, THERE.

Аннотация

В статье проводится исследование дейктических маркеров локативности – координат классической дейктической триады “I :: HERE :: NOW”. Внимание сфокусировано на ключевых точках пространственной оси HERE :: THERE, а именно на процессе их эволюции с момента возникновения и до XXI века. Рассмотрено динамику и этапы развития наречий, приведено альтернативные и вспомогательные формы наречий в древнеанглийском и среднеанглийском периодах. Разработано структуру развития каждого дейктического центра локативности.

Ключевые слова: Дейксис, локативность, древнеанглийский язык, среднеанглийский

язык, HERE, THERE.

Summary

The paper is focused on the research of deictic markers of locality, in particular units of the deictic coordinates' system of the classical deictic triad "I :: HERE :: NOW". The attention is focused on the key issues of the spatial axis HERE :: THERE, namely on the process of their evolution from the moment of their origin and up to the 21st century. The dynamics and stages of adverb development has been examined, alternative and auxiliary adverbial forms in the Old English and Middle English languages have been adduced. The structure of every local deictic center has been elaborated.

Keywords: Deixis, locality, Old English, Middle English, HERE, THERE.

УДК 811.161.2'367.332.7

Кульбабська О. В.,
доктор філологічних наук,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

ГРАМАТИЧНИЙ ОБСЯГ ТЕРМІНА “ПРОСТЕ УСКЛАДНЕНЕ РЕЧЕННЯ”

Однією з актуальних проблем сучасної лінгвістичної теорії є специфікація змісту найуживаніших термінів. Загальновідомо, що фундаментальною синтаксичною одиницею є речення, вивчення якого сягає ще часів античності, коли було здійснено першу класифікацію речень за комунікативною метою (Протагор, Аристотель), поділ речення на дві частини: ім'я та дієслово (Платон), а також установлена специфіка складних речень й типи відношень між їхніми частинами. Утім, без уніфікації термінології, що її нині активно використовують для опису конструктивно відмінних типів речення, неможливо їх науково обґрунтоване дослідження. Прикметно, що, попри наявність полярних поглядів, у науковій парадигмі синтаксису усталилася дихотомія *просте* ↔ *складне* речення. Щодо категорійного простору між складним і простим елементарними реченнями, то його в українській мові заповнюють різнотипні синтаксичні конструкції – традиційні *прості ускладнені речення*. Термін “ускладнення” охоплює багато синтаксичних процесів, що їх можна об'єднати спільним уявленням лише з огляду на вихід речення за межі ядерної структури. Різні види ускладнення простого речення функційно й конститутивно відмінні, тому диференціація синтаксичних процесів – редукації, компресії, транспозиції, модифікації, трансформації тощо – залишається актуальним питанням мовознавчої науки. Аналіз ускладнених речень потребує широкого ремаркування спостережуваних фактів, оскільки ці синтаксичні побудови різні за структурою, семантикою та функціями, що й зумовило відсутність їх остаточної кваліфікації, прівн.: “складні предикатні вирази” (В. Богданов), “семантично складні прості речення” (А. Прияткіна, Н. Арутюнова та ін.), “семантично неелементарні речення” (І. Вихованець, К. Шульжук та ін.), “похідні, або сконденсовані, прості речення” (К. Городенська), “згорнуті складні речення” (М. Всеволодова), “монопредикативні структури з явищами поліпредикації” (Л. Дмитрієва), “екс-речення” (Т. Колосова), “складне судження ієрархічної структури” (О. Москальська), “речення з